

Történelem 5. FI-504010501/1

Tanmenet „Rugalmas”

Készítette: Légrádi Fruzsina alapján

Barna József

OKTATÁSKUTATÓ
ÉS FEJLESZTŐ
INTÉZET

Bevezetés

A „rugalmas” tanmenetben a Célok, feladatok; Fejlesztési terület és Ismeretanyag oszlopban **kevesebb feldolgozandó résztéma és megtanulandó ismeretanyag** kapcsolódik az egyes témákhoz.

A kerettanterv lehetőséget ad arra, hogy egyes tankönyvi leckék tartalmának egyes részeit a tanár akár el is hagyassa, hogy több időt fordíthasson a legfontosabb ismeretek feldolgozására és gyakorlására. A tanmenet ezekre a nem kötelezőként kezelhető tankönyvi részekre is ajánlásokat tesz.

A „Célok, feladatok” oszlop kifejezetten tanároknak szól, ellentétben a gyerekekre szabott „Fejlesztési területek” feladataival, ahol többségében konkrét példákkal is segítjük az ismeretanyag tanórai feldolgozását.

A „rugalmas” tanmenetben megjelenik a KÉPESSÉGFEJLESZTŐ ÓRA típusa. Ez azt jelenti, hogy az ilyen funkcióra kiválasztott történelmi események és témák közös feldolgozása elsősorban a tanulók képességeinek fejlesztését szolgálja. Továbbra is külön órán foglalkoznak e témákkal is, de a tankönyvi leckében bemutatott események, változások, összefüggések, fogalmak, nevek, évszámok és topográfiai adatok nem kell, hogy tartósan megjegyzendő ismeretökké váljanak. Ehelyett a tanulók ismeretszerzési és kommunikációs képességeit kell differenciáltan gyakoroltatni a témáról szóló tankönyvi szövegek, térképek, képek tanórai feldolgozásának segítségével.

A képességfejlesztő óraként javasolt témák esetében a Fejlesztési terület oszlopban megtalálható feladatok is elsősorban az alapkészségeket fejlesztését szolgálják, az Ismeretanyag oszlop pedig szinte teljesen üres, csak azok az évszámok, fogalmak, nevek és helyek maradtak, amelyeket a kerettanterv tételesen is felsorol.

A képességfejlesztő órákon a tanár a megszokottnál is bátrabban élhet a differenciálás lehetőségével, mivel nem kell, hogy mindenki minden eseményt vagy résztémát megismerjen. A lényeg, hogy minden tanuló olyan feladatokat végezzen, amelyek nekik aktuálisan a leghasznosabbak a történelemtanuláshoz szükséges képességek fejlesztése szempontjából.

A tanmenetben a képességfejlesztésre, gyakorlásra, olvasmányok feldolgozására és az összefoglalásra szánt tanórákat kiemeltük **szürke háttérrel** a jobb átláthatóság kedvéért. Az Ellenőrző tanórák (5 db) is **narancssárga megkülönböztető színnel** szerepelnek. Ezen tanórák adják a következő oldalon található táblázat 2. számoszlopának („Képességfejlesztés, összefoglalás, gyakorlás, ellenőrzés”) adatait. A sárga színnel kiemelt órák a plusz 10% szabadon felhasználható órakeret terhére kerültek a tanmenetbe.

Következésképpen, jelen tanmenet javaslatban **38/34** arányra módosult az eredeti tanmenet **49/23** aránya az Új ismeretanyag / Képességfejlesztés, összefoglalás, gyakorlás, ellenőrzés óraszámának tekintetében.

Témák	Új tananyag feldolgozása	Képességfejlesztés, összefoglalás, gyakorlás, ellenőrzés	Teljes óraszám
A történelem kezdete	6	8	14
Hellász földjén	6	5	11
Várostól a birodalomig – az ókori Róma	9	7	16
A középkor ezer éve	8	7	15
Árpád népe	9	7	16
összesen:	38	34	72

A tanmenetjavaslatban található rövidítések magyarázata:

- F: fogalmak, szakkifejezések
- É: évszámok
- N: nevek
- T: topográfiai ismeretek
- ÉK: értelmező kulcsfogalmak
- TK: tartalmi kulcsfogalmak

A tantárgyi *kapcsolódási pontok* az „Ismeretanyag” oszlopban találhatók

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
I. A TÖRTÉNELEM KEZDETE					
1.	Bevezető óra	KÉPESSÉGFEJLESZTŐ ÓRA Ismerkedés a tanulócsoporthal. <i>A tankönyv, a munkafüzet és az atlasz átlapozása annak céljából, hogy előzetesen megbeszéljék milyen korokról és témákról fognak tanulni; valamint azt is, hogy mik a tankönyv és a munkafüzet jellegzetességei. Érdemes közösen elolvasni és megbeszélni a tankönyv elején található üzenetet is arról, hogy miért érdekes és hasznos a történelemmel foglalkozni.</i>	1. Ismeretszerzés, tanulás C) Ismeretszerzés elsődleges forrásokból Könnyen érthető írásos források tartalmának ismertetése; egyszerű következtetések megfogalmazása kérdések alapján G) Segédeszközök használata A tankönyvi kislexikon használata. A történelmi atlasz használata.	ÉK: történelmi forrás	
2.	1. A történelem forrásai	KÉPESSÉGFEJLESZTŐ ÓRA <i>Segít megérteni a különbséget a mese és valóság, valamint mesebeli és a történelmi személyiség között. A történelem forrásait Mátyás király példáján mutatja be a tankönyv.</i>	1. Ismeretszerzés, tanulás C) Ismeretszerzés elsődleges forrásokból Kiállítás készítése a családi dokumentumokból és tárgyakból. 2. Kritikai gondolkodás A) A források kritikus kezelése	ÉK: történelmi forrás, tény és bizonyíték <i>Kapcsolódási pontok: Magyar nyelv és irodalom: mesék Mátyás királyról</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		Lehetőséget ad a mese, a krónika, a levél és a tárgyak forrásértékének összehasonlítására. Megjelenik a pénz is mint hasznos történelmi forrás. Érdekes diákokkal behozatni régi aprópénzeket az órára, hogy összehasonlítsák például a címereket, és elrendezhessék az érméket a rajtuk található dátum szerint!	A fikció megkülönböztetése az igaz történettől. 3. Kommunikáció A) Események, történetek elbeszélése Egy hallott vagy olvasott történet rövid összefoglalása.		
3.	2. Őskori elődeink	Ismerkedés az új témával és tanulási feladatokkal a lecke elején található térkép és bevezető segítségével. Annak megértése, hogy az ember kialakulása egy nagyon hosszú folyamat volt. Ebben nagyon fontos szerepe volt a környezethez való alkalmazkodásnak, az eszközkészítésnek és a beszéd kialakulásának. Nagyon fontos az is, hogy az emberek kezdetől közösségekben éltek.	2. Kritikai gondolkodás C) A történelmi változások nyomon követése Az ember kialakulásában közrejátszó okok és tényezők azonosítása. (Pl. Mik emelték ki az embert a többi főemlős közül?) 4. Tájékozódás térben-időben B) Topográfiai feladatok A történelmi térképekről leolvasható információk azonosítása és értelmezése. (Pl. Kövessük nyomon az	F: őskor, régészet ÉK: történelmi idő, ok és következmény, történelmi forrás TK: életmód, társadalom <i>Kapcsolódási pontok:</i> <i>Természetismeret:</i> <i>Tájékozódás a térképen, égtájak, földrészek, alapvető térképészeti jelölések.</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
			<i>ember elterjedését a Földön!)</i>		
4.	3. Bölények a falon. Az őskori kultúra	Az őskori eszközkészítés fejlődésének és jelentőségének megismerése. Annak megbeszélése, hogy milyen okokkal magyarázható a kereskedelem megindulása és mágikus szertartások kialakulása.	1. Ismeretszerzés, tanulás A) Kérdések és feltevések önálló megfogalmazása Feltételezések megfogalmazása régi tárgyak céljára, használatára vonatkozóan. <i>(Pl. Miért állatokat rajzolt az ősember?)</i> 2. Kritikai gondolkodás C) A történelmi változások nyomon követése Az emberek hajdani és mai életmódjának összehasonlítása. <i>(Pl. Mennyiben változott az ember természettől való</i>	F: szerszámkészítés ÉK: történelmi forrás, TK: életmód, kereskedelem, gazdaság, társadalom, kultúra, vallás, többistenhit <i>Kapcsolódási pontok:</i> <i>Természetismeret:</i> <i>Tájékozódás a térképen,</i> <i>égtájak, földrészek,</i> <i>alapvető térképészeti</i> <i>jelölések.</i> <i>Vizuális kultúra:</i> <i>Őskori művészet:</i> <i>barlangrajzok</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
			<i>függése az évezredek folyamán?)</i>		
5.	4. Barlangokból a falvakba	KÉPESSÉGFEJLESZTŐ ÓRA <i>Középpontban az őskori szálláshelyeket ábrázoló rajzok készítése.</i> Az őskori közösségek életmódjának a megismerése és összehasonlítása a szálláshely, a táplálékszerzés és a csoporton belüli munkamegosztás szempontjából. A letelepedés okainak vizsgálata. Milyen szálláshelyei voltak az ősembernek? Honnan származik az élelmiszer? Milyen gyűjtögetett növényeket ismerünk ma is? Milyen összefüggésben van a letelepült életmód az élelmiszertermeléssel?	1. Ismeretszerzés, tanulás D) Ismeretszerzés másodlagos forrásokból. Következtetések és feltételezések megfogalmazása rekonstrukciós képek és magyarázó ábrák alapján. (Pl. Vegyük sorra az ősember szálláshelyeit a tankönyv rajzai alapján!) 2. Kritikai gondolkodás E) A földrajzi tényezők szerepének felismerése az emberek életében Példák gyűjtése és bemutatása arról, hogy a földrajzi környezet milyen jelentős hatással volt az ott élő emberek életére. (Mi tette lehetővé a barlangok elhagyását az ősember számára?)	ÉK: ok és következmény, változás és folyamatosság, tény és bizonyíték TK: életmód, gazdaság, társadalom <i>Kapcsolódási pontok:</i> <i>Természetismeret:</i> <i>Az állatok háziasítása.</i> <i>Tájékozódás a térképen,</i> <i>égtájak, földrészek,</i> <i>alapvető térképészeti</i> <i>jelölések.</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
6.	Ismétlés, gyakorlás	Az őskorról tanultak átismétlése és összefoglalása. Példák segítségével beszélgetés arról, hogy milyen forrásokból és hogyan lehet következtetéseket levonni az őskori emberek életéről. A munkafüzet és az oktatóportál feladatainak megoldása.	2. Kritikai gondolkodás C) A történelmi változások nyomon követése Az ember kialakulásában közrejátszó okok és tényezők azonosítása. (Pl. <i>Mik emelték ki az embert a többi főemlős közül?</i>) 4. Tájékozódás térben- időben D) Topográfiai feladatok A történelmi térképekről leolvasható információk azonosítása és értelmezése. (Pl. <i>Kövessük nyomon az ember elterjedését a Földön!</i>)	ÉK: ok és következmény, változás és folyamatosság TK: életmód, gazdaság, társadalom	
7.	5. Holdévektől a napévekig	<i>Időben való tájékozódási képesség fejlesztése. A nagy történelmi korszakok neveinek megismerése. Számítások végzése évszámokkal.</i> A mi időszámítási rendszerünk használata a történelmi események bemutatásakor. A különböző hosszúságú történelmi	3. Kommunikáció C) Rajzok, modellek, makettek és tárgyak készítése Képes időszalag készítése 4. Tájékozódás térben- időben A) Kronológiai feladatok Az évtized, évszázad, évezred, Krisztus előtt, Krisztus után, illetve a közelmúlt és régmúlt	F: Krisztus előtt, Krisztus után, évtized, évszázad, emberöltő É: Kr.e. 3000 körül ÉK: történelmi idő TK: életmód, kultúra, vallás	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		időszakok megnevezésének módjai. A nagy történelmi korszakok és korszakhatárok. Időmérő eszközök gyűjtése (füzetben). Mire használható a napóra, a vízóra, a homokóra?	fogalmának ismerete és helyes használata.		
8.	6. Az első városok Mezopotámiában	Az ókori Mezopotámia jellegzetességeinek megismerése Babilon példáján keresztül. Az állam társadalomszervező funkcióinak azonosítása (munka megszervezése, védelem stb.). Miért kell az öntözéshez sok embernek összefognia? Miért emelkedtek ki királyok a társadalom megszervezéséhez? <i>Nem kötelező tananyag: A velünk élő Mezopotámia</i>	1. Ismeretszerzés, tanulás E) Az információk rendszerezése és értelmezése Vizuális rendezők (táblázatok, ábrák, vázlatok) készítése. <i>(Pl. Miben hasonlít az ősi Babilon városa? Miben különbözik?)</i> 2. Kritikai gondolkodás E) A földrajzi tényezők szerepének felismerése az emberek életében Példák gyűjtése és bemutatása arról, hogy a földrajzi környezet milyen jelentős hatással volt az ott élő emberek életére. <i>(Pl. Miért folyók mentén létesültek az első nagy civilizációk?)</i>	F: ókor, öntözéses földművelés, ékírás T: Mezopotámia ÉK: ok és következmény, történelmi forrás, változás és folyamatosság TK: életmód, gazdaság, társadalom, kultúra <i>Kapcsolódási pontok:</i> <i>Természetismeret:</i> <i>Tájékozódás a térképen, égtájak, földrészek, alapvető térképészeti jelölések.</i> <i>Vizuális kultúra:</i> <i>Óskori építmények - zikkurat /toronytemplom/</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
			F) Történelmi problémák felismerése és elemzése Az első államok létrejöttének megismerése és értelmezése az okok és következmények szempontjából. <i>(Pl. Miért Mezopotámiában jöttek létre az első államok?)</i>		
9.	7. A Nílus völgyében. Hétköznapiak és ünnepek	A természeti környezet és az emberi tevékenység közötti kölcsönhatás megfigyelése az ókori Egyiptom példájának segítségével. Az állam társadalomszervező funkcióival kapcsolatban tanultak megerősítése, gyakorlása. Mezopotámia és Egyiptom összehasonlítása, a nagy folyamatok szerepének felismerése a földművelés kialakulásában. Hogyan és mire használták ki a Nílus áradását az egyiptomiak? Kik irányították a birodalmat? Kik végezték a különböző feladatokat?	1. Ismeretszerzés, tanulás E) Az információk rendszerezése és értelmezése Vizuális rendezők (táblázatok, ábrák, vázlatok) készítése. <i>(Pl. Vegyük sorra, mit köszönhetünk az ókori Egyiptomnak?)</i> 2. Kritikai gondolkodás C) A történelmi változások nyomán követése Különböző korokban és földrajzi területeken lejátszódó történelem változások összehasonlítása. <i>(Pl. Mezopotámia és Egyiptom összehasonlítása.)</i> 4. Tájékozódás térben-időben	F: piramis, hieroglifa, múmia, fáraó É: Kr.e. 3000 körül T: Egyiptom, Nílus ÉK: történelmi idő, ok és következmény, történelmi forrás TK: életmód, állam, egyeduralom, gazdaság, társadalom, kultúra, vallás, többistenhit <i>Kapcsolódási pontok:</i> <i>Természetismeret:</i> <i>Tájékozódás a térképen, égtájak, földrészek, alapvető térképészeti jelölések.</i> <i>Vizuális kultúra:</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		<i>Nem kötelező tananyag: Játék és szórakozás</i>	B) Topográfiai feladatok A történelmi térképekről leolvasható információk azonosítása és értelmezése.	<i>Őskori művészet (egyiptomi sírtípusok, szobrok az ókori Egyiptomból)</i>	
10.	7. A Nílus völgyében. Hétköznapi és ünnepek Gyakorlás. Kutatás a világhálón.	Videók megtekintése, oktatóprogram elvégzése, eligazodás térben-időben, fogalmak helyes használata. Annak megismerése, hogy milyen szerepet töltött be a fáraó, kikből állt az egyiptomi társadalom. Mit jelent a túlvilág? Mi történik az emberrel, amikor meghal? Mit gondoltak erről az egyiptomiak? Hogyan gondoskodtak halottaikról?	1. Ismeretszerzés, tanulás E) Az információk rendszerzése és értelmezése. Vizuális rendezők (táblázatok, ábrák, vázlatok) készítése. <i>(Pl. egy piramis belsejéről készült rajz tanulmányozása.)</i> 3. Kommunikáció E) IKT-használat Információk és adatok gyűjtése az interneten elérhető forrásokból.	ÉK: történelmi idő, ok és következmény, történelmi forrás TK: életmód, állam, egyeduralom, gazdaság, társadalom, kultúra, vallás, többistenhit	
11.	8. Az ókori Izrael	Az Ószövetség (Héber Biblia) leghíresebb történeteinek megismerése, illetve felidézése. Annak a történelmi kornak és környezetnek a bemutatása, amiben e történetek játsszódhatnak és leírásra	1. Ismeretszerzés, tanulás D) Történeti események és jelenségek megfigyelése és összehasonlítása Vizuális rendezők (táblázatok, ábrák, vázlatok) készítése. <i>(Pl. Készítsünk vázlatot a zsidó nép</i>	F: zsidó nép és vallás, jeruzsálemi szentély, Ószövetség, héber Biblia, betűírás N: Ádám, Éva, Noé, Mózes, Dávid, Salamon T: Jeruzsálem ÉK: tények és	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		kerültek. A zsidó vallás jellegzetességeinek megismerése. Mi a különbség az egyistenhit és a sokistenhit között? Melyik kategóriába sorolható be a kereszténység? Mi a Biblia, miért fontos a zsidóknak és a keresztényeknek is? Miben különbözött a föníciai és a zsidó betűírás az ékírástól és a hieroglifáktól?	<i>hányattatásairól.)</i> 2. Kritikai gondolkodás F) Történelmi problémák felismerése és elemzése Egy állam létrejöttének megismerése és értelmezése az okok és következmények szempontjából. <i>(Pl. Vegyük sorra a zsidó állam létrejöttének körülményeit!)</i> 3. Kommunikáció A) Események, történetek elbeszélése Egy hallott vagy olvasott történet rövid összefoglalása. <i>(Pl. Dávid és Góliát története.)</i>	bizonyítékok, történelmi forrás TK: életmód, város, állam, kultúra, vallás, egyistenhit <i>Kapcsolódási pontok:</i> <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> <i>Mondák, mitológiai történetek, bibliai történetek (pl. a teremtetéstörténet és a vízözön története a Bibliában)</i>	
12.	9. Az ókori Kína és India	KÉPESSÉGFEJLESZTŐ ÓRA <i>A tanuló felismeri az emberi munka és a környezethez való alkalmazkodás jelentőségét.</i> <i>Ókori keleti örökségünk</i> <i>Mezopotámia, India, Kína területéről. Hasonlóságok és különbségek.</i> Az ókori Kína és India életének megismerése és összehasonlítása a többi	2. Kritikai gondolkodás E) A földrajzi tényezők szerepének felismerése az emberek életében Példák gyűjtése és bemutatása arról, hogy a földrajzi környezet milyen jelentős hatással volt az ott élő emberek életére. <i>(Pl. Miért volt szükség Kínában a nagy fal építésére?)</i>	T: Kína TK: életmód, gazdaság, társadalom, kultúra, vallás	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		ókori kultúrával többféle szempontból (pl. földművelés, uralkodói hatalom, társadalom, vallás) is.			
13.	Összefoglalás	A tananyag áttekintése a megadott szempontok szerint. A tankönyv és a munkafüzet feladatainak feldolgoztatása. Az atlasz és a tankönyv térképeinek a felhasználása.	2. Kritikai gondolkodás C) A történelmi változások nyomon követése A történelmi korszakok vizsgálatához és összehasonlításához használható szempontok (pl. a politikai hatalom jellege és gyakorlásának módja, gazdasági élet, társadalmi rétegek, mindennapi élet, kultúra, vallás) ismerete és használata. <i>(Pl. Vessük össze az ókori Kelet megismert államait a szempontok alapján!)</i> 3. Kommunikáció B) Beszámoló készítése Rövid beszámoló készítése a tanultak és az olvasottak alapján <i>(pl. az ókori Kelet egyik államáról, népéről).</i>	F: őskor, ókor, régészet, szerszámkészítés, öntözéses földművelés, Kr. e., Kr. u., évtized, évszázad, emberöltő, fáraó, piramis, hieroglifa, ékírás, betűírás, múmia, Biblia, Ószövetség, héber Biblia, zsidó vallás N: Ádám, Éva, Noé, Mózes, Dávid, Salamon É: Kr. e. 3000 körül (az Egyiptomi Birodalom egyesítése) T: ókori Kelet, Egyiptom, Nílus, Jeruzsálem, Mezopotámia, Kína ÉK: történelmi idő, változás és	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
			4. Tájékozódás térben- időben A) Kronológiai feladatok Események csoportosítása korszakok szerint Egyszerű időszalag készítése (pl. <i>életed eddigi fontosabb történéseiről</i>). B) Topográfiai feladatok A történelmi térképekről leolvasható információk azonosítása és értelmezése Események, információk bemutatása térkép vagy térképvázlat segítségével.	folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás, TK: életmód, kereskedelem, város, állam, egyeduralom, gazdaság, társadalom, kultúra, vallás, többistenhit és egyistenhit	
14.	Ellenőrzés	A történelem kezdete című fejezetben tanultak ellenőrzése és értékelése.			
II. HELLÁSZ FÖLDJÉN					
15.	10. Miről mesélnek az ókori görög mítoszok?	KÉPESSÉGFEJLESZTŐ ÓRA <i>Kommunikáció: A görög világ főbb jellegzetességeinek bemutatása. (Pl. a mondák szóbeli felidézése.) El kell különíteni a mesét, a mítoszt és a történelmet.</i> Ismerkedés az új témával és tanulási feladatokkal a	1. Ismeretszerzés, tanulás C) Ismeretszerzés elsődleges forrásokból Könnyen érthető írásos források tartalmának ismertetése; egyszerű következtetések megfogalmazása kérdések alapján. (Pl. a labirintus mítoszáról és valóságáról.)	F: mítosz N: Zeusz ÉK: történelmi forrás TK: társadalom, vallás <i>Kapcsolódási pontok:</i> <i>Magyar nyelv és irodalom:</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		fejezet elején található kép és információ segítségével. Az ókori Hellász földrajzi helyzetének meghatározása. A mitikus gondolkodás bemutatása a trójai háború és a Minótaurosztörténet segítségével. Pl. a mítoszokban istenek is szerepelnek. Melyik volt előbb, Trója vára, vagy a róla szóló mítosz? Miért?	2. Kritikai gondolkodás A) A források kritikus kezelése A fikció megkülönböztetése az igaz történettől (pl. <i>Trója romjai és mondája</i>). B) Emberi magatartások és döntések megfigyelése A történelmi hősök tulajdonságainak és tetteinek összehasonlítása (pl. <i>az athéni királyfi hőstette</i>).	<i>Mese, monda, mítosz (pl. ismert görög mondák Prométheuszról, Odüsszeuszról, Daidalosz és Ikaroszlól). Természetismeret: A félsziget fogalma, jellegzetességei a gazdasági életben. A Balkán-félsziget Európa térképén. Vizuális kultúra: Ókori épületek maradványai</i>	
16.	11. Olümposztól Olümpiáig Az ég, a tenger és az alvilág urai (Olvasmány)	A lecke célja a görög istenvilág, valamint az istenek kultuszának bemutatása. Azzal is foglalkozni kell, hogy ez miként függ össze a sok kis városállam kialakulásával. Téma még az istenek és a szentélyek „specializációja”, valamint az állatáldozatok közösségteremtő funkciója. Jól kapcsolódik a témához „Az ég, a tenger és az alvilág urai” című olvasmány.	1. Ismeretszerzés, tanulás B) A források áttekintése és értékelése Az ismeretforrások előzetes áttekintése abból a szempontból, hogy milyen kérdésekre adhatnak választ. (Pl. <i>az ókori görögök szent helyei</i> .) 2. Kritikai gondolkodás A) A források kritikus kezelése A tények, bizonyítékok megkülönböztetése a feltételezésektől és	F: olimpia É: Kr. e. 776. T: Olümposz ÉK: történelmi idő, változás és folyamatosság, jelentőség, tény és bizonyíték TK: társadalom, életmód, vallás <i>Kapcsolódási pontok: Természetismeret:</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		<i>Nem kötelező tananyag: Az olümpiai versenyek lebonyolítása</i>	véleményektől. (Pl. Mit tudunk a görög istenekről?)	<i>A félsziget fogalma, jellegzetességei a gazdasági életben. A Balkán-félsziget Európa térképén. Vizuális kultúra: a görög emberábrázolás</i>	
17.	12. Athén és Spárta	A cél Athén és Spárta példáján keresztül megismerni az ókori görögök életének minél több jellemzőjét. A két városállam összehasonlítása lehetőséget ad a közös és az eltérő vonások tudatosítására is. Jó alkalom nyílik a társadalom, a társadalmi különbségek és a társadalmi csoportok fogalmának megtanulására és gyakorlására a görög társadalom főbb rétegei, a gazdag és szegény polgárok, valamint a rabszolgák és a helóták bemutatása kapcsán.	1. Ismeretszerzés, tanulás E) Az információk rendszerezése és értelmezése Egy adott kérdés megválaszolása szempontjából lényeges információk felismerése és kiválogatása a forrásokból. (Kik voltak Athén lakói?) F) A történelmi kulcsfogalmak ismerete és alkalmazása A tanult történelmi fogalmak értelmezése a konkrét példák alapján és segítségével. (Mi a városállam?)	F: városállam, népgyűlés, (rab)szolga T: Balkán-félsziget, Athén, Spárta ÉK: történelmi idő, ok és következmény, jelentőség TK: társadalom, társadalmi csoportok, életmód, városállam, gazdaság, termelés, királyság	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
18.	13. Nevelés az ókori Hellaszban	A lecke célja a görög gyermek- és ifjúkor bemutatása, és ezen keresztül a mindennapi élet számos jellegzetességének megismertetése. Az Athén és Spárta közötti különbségekről tanultakkal össze kell kapcsolni a fiúk és lányok nevelésében tapasztalható eltérésekkel.	2. Kritikai gondolkodás C) A történelmi változások nyomon követése Az emberek hajdani és mai életmódjának összehasonlítása saját tapasztalatok, elbeszélések, leírások és képek alapján. (Pl. a különbségek és hasonlóságok összegyűjtése.)	ÉK: változás és folyamatosság, jelentőség TK: társadalom, társadalmi csoportok, életmód	
19.	14. A görög–perzsa háborúk hősei	A lekecélja, hogy képet adjon a görög–perzsa háborúk okairól és eseményeiről. Hasznos a diákokkal megvitatni a görögök győzelmében közrejátszó okokat.	1. Ismeretszerzés, tanulás D) Ismeretszerzés másodlagos forrásokból Következtetések és feltételezések megfogalmazása rekonstrukciós képek és magyarázó ábrák alapján. (Pl. Elemezzük a marathóni csata tankönyvi rajzát!)	É: Kr. e. 490 T: Perzsa Birodalom, Marathón ÉK: ok és következmény, jelentőség, interpretáció TK: városállam, birodalom, háborúk	
			4. Tájékozódás térben-időben B) Topográfiai feladatok A történelmi térképekről leolvasható információk azonosítása és értelmezése.		

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
20.	Barátok és ellenségek (Olvasmány) Ismétlés, gyakorlás	KÉPESSÉGFEJLESZTŐ ÓRA <i>Ezt az olvasmányt érdemes közösen is feldolgozni egy tanóra keretében. Már csak azért is, mert ugyanezen az órán alkalom nyílik a görögökről eddig tanultak átismétlésére és gyakorlására is.</i> Az olvasmány célja annak bemutatása, hogy ellenfelek is köthetnek szövetséget, támogat-hatják egymást, ha kívülről közös veszély (perzsák) fenyegeti őket.	2. Kritikai gondolkodás F) Történelmi problémák felismerése és elemzése Információk gyűjtése és mérlegelése egy-egy történelmi esemény vagy döntés hátterének megismeréséhez. (Pl. <i>Mi indokolta Athén és Spárta szövetségét?</i>) 4. Tájékozódás térben- időben B) Topográfiai feladatok Események, információk bemutatása térkép vagy térképvázlat segítségével.	ÉK: ok és következmény, jelentőség TK: társadalom, életmód, városállamok	
21.	15. Athén virágkora	A lecke célja az athéni demokrácia kialakulásának és működésének bemutatása Periklész korában. Fontos bemutatni, miért volt szükség a szegényekre Athén háborúiban. Hogyan biztosították, hogy minden athéni polgár részt vegyen a városállam irányításában? Miért nem sorsolták a hadvezéreket?	1. Ismeretszerzés, tanulás E) Az információk rendszerzése és értelmezése A történelmi események értékelése különböző személyek és csoportok helyzete és érdekei szempontjából. (Pl. <i>Mi tette lehetővé az athéni demokrácia kialakulását?</i>) 2. Kritikai gondolkodás B) Emberi magatartások és	F: Akropolisz N: Periklész É: Kr. e. V. század közepe ÉK: történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, jelentőség TK: társadalmi csoportok, életmód,	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		<i>Nem kötelező tananyag: A tengerek ura</i>	döntések megfigyelése Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. (Pl. Értékeljük Periklész tetteit, személyiségét!)	gazdaság, termelés, városállam, demokrácia <i>Kapcsolódási pontok: Vizuális kultúra: a görög portrészobrászat Ókori épületek maradványai (az athéni Akropolisz)</i>	
22.	16. Költők, szobrászok, tudósok	A lecke célja minél több példán és történeten keresztül bemutatni, hogy mennyire pezsgő élet folyt Athénban, és milyen gazdag kulturális örökséget hagytak ránk a városállam alkotó művészek és tudósok. Érdemes foglalkozni azzal is, hogy mindez miként van jelen mai művészeti életben (pl. színház) és tudományban.	1. Ismeretszerzés, tanulás A) Kérdések és feltevések önálló megfogalmazása Személyes érdeklődésen alapuló kérdések megfogalmazása. B) A források áttekintése és értékelése Az ismeretforrások előzetes áttekintése abból a szempontból, hogy milyen kérdésekre adhatnak választ. (Pl. Melyek az ókori Athén máig fennmaradt emlékei?)	ÉK: változás és folyamatosság, jelentőség, okok és következmények TK: társadalom, életmód, vallás, kultúra <i>Kapcsolódási pontok: Vizuális kultúra: Ókori épületek maradványai</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
23.	17. A világhódító	KÉPESSÉGFEJLESZTŐ ÓRA <i>Kommunikáció: történetek Nagy Sándorról.</i> <i>Tájékozódás időben és térben: Nagy Sándor élete és hadjáratának nyomon követése térkép segítségével.</i> Össze kell gyűjteni, hogy milyen rövid és hosszú távú következményekkel járt Nagy Sándor hódítása. A hirtelen létrejött birodalom nem volt egységes, ezért darabjaira hullott. A perzsa kincsekből új civilizáció, a hellenisztikus világ épült ki. <i>Nem kötelező tananyag: Apám mindent meghódít előlem!</i>	3. Kommunikáció F) Beszélgetés és vita A történelmi hősök tulajdonságainak és tetteinek értékelése. (Pl. <i>Értékeljük Nagy Sándor tetteit és történelmi jelentőségét!</i>) 4. Tájékozódás térben-időben B) Topográfiai feladatok A történelmi térképekről leolvasható információk azonosítása és értelmezése.	ÉK: történelmi idő, ok és következmény, jelentőség TK: állam, birodalom <i>Kapcsolódási pontok:</i> <i>Vizuális kultúra:</i> <i>a görög emberábrázolás, portrészobrászat</i>	
24.	Összefoglalás	A tananyag áttekintése a megadott szempontok szerint. A tankönyv és munkafüzet feladatainak feldolgoztatása. Az atlasz térképeinek a felhasználása.	2. Kritikai gondolkodás C) A történelmi változások nyomon követése A történelmi korszakok vizsgálatához és összehasonlításához használható szempontok (pl. a politikai hatalom jellege és gyakorlásának módja, gazdasági élet, társadalmi	F: mítosz, városállam, olimpia, népgyűlés, Akropolisz N: Zeusz, Periklész, Nagy Sándor É: Kr. e. 776 (az első feljegyzett olimpiai játékok), Kr. e. 490 (a marathóni csata), Kr. e. 5. század közepe (Athén)	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
			rétegek, a mindennapi élet (kultúra, vallás) ismerete. (Pl. Hasonlítsuk össze az ókori Kelet államait a görögökével!) 3. Kommunikáció B) Beszámoló készítése Képzletbeli beszámoló készítése egy korabeli ember nevében. (Pl. Melyek az ókori görögség fennmaradt értékei?) D) Dramatikus játékok Történetek eljátszása különböző szempontokból. (Pl. Athéni polgár voltam, vagy Harcos voltam Nagy Sándor seregében.) 4. Tájékozódás térben-időben A) Kronológiai feladatok Egyszerű időszalag készítése. Egy korszak eseményeinek helyes sorrendbe állítása.	fénykora) T: Balkán-félsziget, Olümposz, Athén, Spárta, Perzsa Birodalom, Marathón ÉK: történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, jelentőség TK: társadalom, társadalmi csoportok, életmód, városállam, gazdaság, termelés, birodalom, demokrácia, királyság, vallás, kultúra	
25.	Ellenőrzés	A Hellász földjén című fejezetben tanultak ellenőrzése és értékelése.			

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
III. VÁROSTÓL A BIRODALOMIG – AZ ÓKORI RÓMA					
26.	18. Történetek Róma alapításáról és harcairól	Ismerkedés az új témával és tanulási feladatokkal. Róma földrajzi helyzetének és környezetének meghatározása és jellemzése. Róma korai történelméről szóló történetek megismerése, amely újabb lehetőség a mítosz és a valóság összehasonlítására. A köztársaság kialakulása és működése, a római társadalom. Romulus története. Miért szűnt meg a királyság Rómában, és miért nem egy konzult választottak? Miért volt szükség a szegényekre? Miért csak köztársaság alakult ki Rómában, és nem demokrácia, mint Athénban? Miért voltak érdekelték a hódításban a szegények?	2. Kritikai gondolkodás A) A források kritikus kezelése A fikció megkülönböztetése az igaz történettől. (Pl. <i>Romulus és Remus mondája – és a valóság.</i>) B) Emberi magatartások és döntések megfigyelése Egyes történelmi szereplők döntéseinek, tetteinek megokolása. (Pl. <i>Értékeljük Mucius Scaevola cselekedetét!</i>) 3. Kommunikáció F) Beszélgetés és vita Egymástól eltérő vélemények és érvek megvitatása. (Pl. <i>Vitassuk meg, jogos volt-e a rómaiak hódítása!</i>)	F: légio N: Romulus É: Kr. e. 753 T: Itáliai félsziget, Róma ÉK: történelmi forrás, ok és következmény, jelentőség TK: társadalom, társadalmi csoportok, életmód, városállam, királyság, köztársaság <i>Kapcsolódási pontok:</i> <i>Idegen nyelvek:</i> <i>Néhány példa a latin szavak átvételére a tanult idegen nyelvben</i> <i>Természetismeret:</i> <i>A félsziget fogalma, jellegzetességei a gazdasági életben. Az Itáliai-félsziget Európa térképén.</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
27.	19. A pun háborúk	A pun háborúk eseményeinek megismerése. A háború okainak és következményeinek összegyűjtése: újfejlémény az első provincia megalapítása. Hannibál tetteinek és tulajdonságainak bemutatása különböző források felhasználásával. Miért törekedtek a római hadvezérek újabb hódításokra? Ismételjük át, miért örültek a szegények a hódításoknak! Miben különbözött egy provincia helyzete egy itáliai városétól? Hannibál zseniális katona volt, 16 évig nem tudták Itáliából kivenni, mégis biztos bukásra volt ítélve. Miért? Hogy lehet, hogy a rómaiak is nagy hadvezérnek nevezik Hannibált? <i>Nem kötelező tananyag: A harmadik pun háború</i>	1. Ismeretszerzés, tanulás D) Ismeretszerzés másodlagos forrásokból Következtetések és feltételezések megfogalmazása rekonstrukciós képek alapján. <i>(Pl. Miért volt kedvező a rómaiaknak a csapóhíd feltalálása és alkalmazása a tengeri ütközetekben?)</i> 3. Kommunikáció A) Események, történetek elbeszélése Egy történelmi eseménysorozat bemutatása az események közötti összefüggések, az okok és következmények bemutatásával együtt. C) Rajzok, modellek, makettek és tárgyak készítése Rajzos illusztrációk készítése történetekhez. <i>(Pl. Hannibál útjának bemutatásához.)</i> 4. Tájékozódás térben-	F: provincia N: Hannibál T: Karthágó, Szicília ÉK: történelmi forrás, ok és következmény, változás és folyamatosság TK: gazdaság, birodalom <i>Kapcsolódási pontok:</i> <i>Természetismeret:</i> <i>Az Itáliai-félsziget Európa térképén.</i> <i>Vizuális kultúra:</i> <i>római emberábrázolás</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
			időben B) Topográfiai feladatok Az események helyszíneinek megkeresése térképen.		
28.	20. A köztársaság válsága	A lecke célja annak bemutatása, miért kellett átállni a zsoldos-hadsereg (elfogytak a paraszt-katonák a hosszú hadjáratok alatt tönkrement birtokaik miatt), és ez miért eredményezte azt, hogy a hadsereg nem az államot, hanem az egymással rivális hadvezéreket szolgálta. Vitassuk meg az alábbi kérdéseket: A hódító háborúk nyomán milyen társadalmi változások történtek? Milyen jelei voltak a köztársaság belső válságának? Mi vezetett a rabszolgafelkeléshez? Milyen veszélyre hívta fel a figyelmet?	2. Kritikai gondolkodás B) Emberi magatartások és döntések megfigyelése Egyes történelmi szereplők döntéseinek elemzése. 3. Kommunikáció B) Beszámoló készítése Rövid szöveges leírás, beszámoló készítése rekonstrukciós képek és magyarázó ábrák alapján. 5. Történelmi gondolkodás E) Jelentőség Érvek megfogalmazása annak alátámasztására, hogy valaki vagy valami miért volt jelentős a történelemben.	T: Római Birodalom ÉK: ok és következmény, változás és folyamatosság, jelentőség TK: birodalom, társadalmi csoportok, egyeduralom <i>Kapcsolódási pontok:</i> <i>Vizuális kultúra:</i> <i>római portrészobrászat</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
29.	21. Julius Caesar	A lecke lehetőséget ad az egyeduralom kialakulásában közrejátszó történelmi körülmények megértésére. Julius Caesar életútjának megismerése egyrészt alkalmas a korszak sajátosságainak a bemutatására, másrészt felhívja a figyelmet az egyes történelmi szereplők jelentőségére a történelmi változásokban. Mi volt Caesar célja, és hogyan tudta ezt elérni? Vitassuk meg, hogy jogosan vádolták-e meg Brutusék, hogy király akart lenni! Lehetőség van bemutatni a Julianus és a Gergely-naptárat.	3. Kommunikáció A) Események, történetek elbeszélése Híres emberek életútjának bemutatása különböző szöveges és képi források felhasználásával. (Pl. <i>Mutassuk be Caesar életútját a tankönyv szövege alapján!</i>) E) IKT-használat Információk és adatok gyűjtése az interneten elérhető forrásokból. 4. Tájékozódás térben-időben A) Kronológiai feladatok Egy történet eseményeinek helyes sorrendbe állítása. D) Topográfiai feladatok A történelmi térképekről leolvasható információk azonosítása és értelmezése. (Pl. <i>Caesar hódításai.</i>) 5. Történelmi gondolkodás E) Jelentőség Érvek megfogalmazása annak alátámasztására, hogy valaki vagy valami miért	N: Julius Caesar T: Római Birodalom ÉK: ok és következmény, változás és folyamatosság, jelentőség TK: birodalom, egyeduralom <i>Kapcsolódási pontok:</i> <i>Vizuális kultúra:</i> <i>római portrészobrászat</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
			volt jelentős a történelemben.		
30.	22. Császárok a birodalom élén Tábori élet a római hadseregben (Olvasmány)	Augustus korának megismerése során a következőket kell a diákoknak megérteni. Augustus katonai diktatúrát épített ki, mint ahogy már Caesar is ezt tette. Nem volt jó hadvezér, mint Caesar. A tartós béke, a virágzó gazdaság édesítette meg a szabadság elvesztését. A birodalmaknak van „ideális” méretük, ha azt meghaladják (mint pl. Nagy Sándor vagy Attila birodalma), széthullanak, összeomlanak. <i>Nem kötelező tananyag: Örült és bölcs császárok</i>	2. Kritikai gondolkodás B) Emberi magatartások és döntések megfigyelése A történelmi hősök tetteinek megbeszélése abból a szempontból, hogy milyen feladatokkal és problémákkal kellett szembenézniük, és azokat hogyan oldották meg, illetve, hogy a tetteik milyen hatással voltak a többi ember életére. A tanulságok levonása történelmi személyek tettei alapján. (<i>Miért következhetett a Római Birodalomban békés időszak Augustus hatalomra jutása után?</i>)	N: Augustus T: Pannonia ÉK: történelmi forrás, jelentőség TK: életmód, birodalom, egyeduralom, császárság <i>Kapcsolódási pontok: Vizuális kultúra: római portrészobrászat</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		Minden római katonai tábor egyforma mintára készült, így a katonák bárhol kiismerték magukat. A katonáskodás, mint a polgárjoghoz vezető út. A katonáskodás lehetősége a szegény emberek számára. A katonaság szerepe a latin nyelv elterjedésében.			
31.	Ismétlés, gyakorlás	Az órán alkalom nyílik a rómaiakról eddig tanultak átismétlésére és gyakorlására is. Munkafüzeti gyakorlás, interaktív feladatok, oktatóprogramok, videók.	1. Ismeretszerzés, tanulás D) Ismeretszerzés másodlagos forrásokból A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből; vázlatkészítés. (Pl. <i>Készítsünk táblázatot Róma jellemzőiről: királyság, köztársaság, császárság.</i>) 3. Kommunikáció E) IKT-használat Információk és adatok gyűjtése az interneten elérhető forrásokból. (Pl. <i>Gyűjtsünk adatokat, képeket a Krisztus előtti Rómáról!</i>)		

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
32.	23. Séta a császárkori Rómában Bérházak, villák és lakóik (Olvasmány)	KÉPESSÉGFEJLESZTŐ ÓRA <i>Készítsünk tablót Róma nevezetességeiből!</i> <i>Legyél idegenvezető Rómában!</i> Róma városának, a római polgárok életének bemutatása. A rómaiak lakókörményei szélsőségesen különböztek egymástól. A császárok, az előkelők luxuspalotákban, az egyszerű emberek nyomorúságos, emeletes bérházakban laktak. A szegény emberek is kifőzdékben ettek, mert lakásaikban nem tudtak főzni. Tisztálkodni közfürdőkbe jártak ingyen. Róma híres antik emlékei.	1. Ismeretszerzés, tanulás C) Ismeretszerzés elsődleges forrásokból Korabeli tárgyak, épületek, történelmi helyszínek és emlékhelyek felhasználása a történelmi események, korszakok és jelenségek megismeréséhez. (Pl. <i>Alkossunk képet a császárkori Róma városáról a nevezetességek segítségével!</i>) 3. Kommunikáció E) IKT-használat Információk és adatok gyűjtése a császárkori Rómáról interneten elérhető forrásokból. (Pl. <i>Idegenvezető vagy Rómában</i>)	ÉK: történelmi idő, változás és folyamatosság, jelentőség TK: társadalom, életmód, város, kultúra <i>Kapcsolódási pontok:</i> <i>Vizuális kultúra:</i> <i>Ókori épületek maradványai a római Colosseum)</i>	
33.	24. Élet a Római Birodalomban	KÉPESSÉGFEJLESZTŐ ÓRA <i>Vessük össze a birodalom fővárosában élők életét a provinciákon élőkével!</i> <i>Hasonlítsuk össze a római polgárok életét a mai emberekével!</i>	1. Ismeretszerzés, tanulás C) Ismeretszerzés elsődleges forrásokból Korabeli tárgyak, épületek, történelmi helyszínek és emlékhelyek felhasználása a történelmi események,	F: diaszpóra ÉK: változás és folyamatosság, ok és következmény, jelentőség TK: társadalom, életmód, város,	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		A Római Birodalom működésének és a mindennapi élet jellemzőinek megismerése. A birodalom működtetése a városok hálózatára épült. A városokat a provinciák központjából, a provinciákat Rómából irányították. A vízvezetékeket és az úthálózatot Róma segítségével építették ki. A provinciák lakói romanizálódtak, ami a latin nyelv és a latin által közvetített görög kultúra átvételét jelentette. Ugyanakkor a rómaiak is átvettek a meghódított népektől alapvető szokásokat, ilyen a görög kultúra, a keleti vallások és maga a kereszténység. A romanizáció kölcsönös folyamat volt.	korszakok és jelenségek megismeréséhez. (Pl. <i>Alkossunk képet a provinciák életéről a Római Birodalomban!</i>) 2. Kritikai gondolkodás C) A történelmi változások nyomon követése Az emberek hajdani és mai életmódjának összehasonlítása saját tapasztalatok, elbeszélések, leírások és képek alapján. 5. Történelmi gondolkodás B) Változás és folyamatosság Egy korszak bemutatása úgy, mint amiben a változás és a folyamatosság egyszerre megtalálható.	gazdaság, termelés, birodalom, császárság, vallás	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
34.	25. Római emlékek hazánk területén	A lecke célja Pannonia római örökségének bemutatása. Lehetőség esetén nagyon hasznos egy római kiállítással rendelkező múzeum felkeresése, az ott található források önálló vagy csoport-munkával történő feldolgoztatása. A Duna stratégiai szerepe a szállításban.	1. Ismeretszerzés, tanulás C) Ismeretszerzés elsődleges forrásokból Könnyen érthető írásos források tartalmának ismertetése; egyszerű következtetések megfogalmazása kérdések alapján. (<i>Pannónia lakóinak élete mennyiben tért el a birodalom fővárosában élőkétől?</i>) Múzeumlátogatás. (Pl. Aquincum vagy Gorsium.)	T: Aquincum, Pannonia ÉK: történelmi idő, változás és folyamatosság, jelentőség TK: társadalom, társadalmi csoportok, életmód, város, gazdaság	
35.	Oktatás az ókori Rómában (Olvasmány) Tanulói prezentációk. Ismétlés, gyakorlás.	A római gyermekkor és iskola. <i>A görög és a római oktatás összehasonlítása: miben különbözött mindkettő a mai oktatástól?</i> Római gyermekjátékok áttekintése. Fontos hangsúlyozni, hogy a lányok is tanulhattak, akár orvosnők is lehettek (sok orvosnő-feliratot ismerünk). Miért adták korán férjhez a lányokat?	1. Ismeretszerzés, tanulás D) Ismeretszerzés másodlagos forrásokból. Történelmi ismertető vagy magyarázó szöveg lényegének összefoglalása; kérdések megválaszolása, események bemutatása. Médiahasználat (könyvtár): információk gyűjtése megadott témákról. 2. Kritikai gondolkodás D) Történelmi események és	ÉK: ok és következmény, jelentőség TK: társadalmi csoportok, életmód	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		<i>A rómaiak életmódjáról tanultak feladatokkal történő átisméltése.</i>	jelenségek megfigyelése és összehasonlítása Történelmi korok és kultúrák közötti hasonlóságok és különbségek keresése.		
36.	26. A kereszténység kialakulása	A lecke bemutatja Jézus és a kereszténység kialakulásának történetét. Fontos annak a történelmi környezetnek a megismerése is, amelyben a keresztény vallás kialakult. Foglalkozni kell azzal a kérdéssel, hogy melyek voltak Jézus tanításainak legfontosabb üzenetei.	2. Kritikai gondolkodás B) Emberi magatartások és döntések megfigyelése A történelmi hősök tetteinek megbeszélése abból a szempontból, hogy milyen feladatokkal és problémákkal kellett szembenézniük és azokat hogyan oldották meg, illetve, hogy a tetteik milyen hatással voltak a többi ember életére. <i>(Pl. Milyen nehézségek közepette születtek Jézus tanításai? Mire nevelnek bennünket?)</i>	F: Újszövetség N: Jézus, Mária, József T: Júdea, Betlehem, Jeruzsálem ÉK: <i>történelmi forrás,</i> ok és következmény, jelentőség TK: társadalom, birodalom, vallás	
37.	27. A keresztény vértanúktól a keresztény császárokig	Pál apostol és Konstantin császár tevékenységének bemutatásával érzékeltetni lehet azokat a fontos változásokat, amelyek eredményeképpen a	2. Kritikai gondolkodás B) Emberi magatartások és döntések megfigyelése Egyes történelmi szereplők döntéseinek, tetteinek megokolása. <i>(Pl. Saulusból</i>	F: zsidóüldözés ÉK: történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény,	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		keresztény vallás elterjedt és megerősödött a birodalomban. Pál apostol a pogányok között terjeszti a kereszténységet. Konstantin engedélyezi, utódai államvallássá teszik a kereszténységet.	<i>Paulus. Pál apostol tevékenységének az értékelése.)</i> C) A történelmi változások nyomon követése A változások okainak és következményeinek számbavétele és kiértékelése. <i>(Pl. Miért döntöttek a római császárok előbb a kereszténység megtéréséről, majd államvallássá tételéről?)</i>	jelentőség TK: társadalmi csoportok, életmód, birodalom, császárság, vallás, vallásüldözés	
38.	28. A Római Birodalom bukása	Annak bemutatása miként bomlott fel a Római Birodalom. A bukáshoz vezető legfontosabb okok összegyűjtése: a birodalom irányításának nehézségei (két részre osztás, a két részbirodalom ellentétes érdekei, egymás elleni harcai) és a népvándorlás népmozgalmai. Érdemes kiemelni, hogy a Római Birodalom végig befogadó volt, újabb és újabb népek váltak a provinciákban rómaivá. A	2. Kritikai gondolkodás C) A történelmi változások nyomon követése A változások okainak és következményeinek számbavétele és kiértékelése. <i>(Pl. Mi tette szükségessé a Római Birodalom kettéválását?)</i> 3. Kommunikáció A) Események, történetek elbeszélése Egy történelmi esemény vagy eseménysorozat bemutatása az események közötti összefüggések, az	F: népvándorlás N: Attila É: Kr. u. 476 ÉK: történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény TK: társadalmi csoportok, város, birodalom	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		germánokat azonban olyan gyorsan és olyan tömegesen fogadták be, hogy megtartották saját szokásaikat, törvényeiket, a birodalmat nem tekintették hazájuknak. Az Attiláról olvasható leírások kapcsán érdemes beszélni a történelmi forrásokban gyakran előforduló elfogultságokról.	okok és következmények bemutatásával együtt. (Pl. <i>Vegyük sorra a birodalom bukásának külső és belső okait!</i>)		
39.	29. Birodalmak az ókorban	KÉPESSÉGFEJLESZTŐ ÓRA <i>A diákok eddigre már több ókori birodalom történetét is megismerhették. Erre támaszkodva hasznos összegyűjteni általánosítható ismereteket és következtetéseket a birodalmakról. Például, hogy a birodalmak több ország egyesítésével jönnek létre. Vannak lassan kialakuló és sokáig fennálló birodalmak (pl. a Római Birodalom), és vannak gyorsan létrejövő, de hamar összeomló birodalmak is</i>	1. Ismeretszerzés, tanulás F) A történelmi kulcsfogalmak ismerete és alkalmazása A történelmi fogalmak helyes használata. (Pl. A tankönyvi szöveg alapján mit nevezhetünk birodalomnak?) 2. Kritikai gondolkodás C) A történelmi változások nyomon követése Különböző korokban és földrajzi területeken lejátszódó történelmi változások összehasonlítása. (Pl. <i>Mi tette birodalmak</i>	ÉK: történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, jelentőség TK: birodalom	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		(Nagy Sándor birodalma, Hun Birodalom). A birodalmak fennmaradásában fontos szerepet játszik a területek közötti szervezett kommunikáció, az utak építése. A belső meggyengülés lehetővé teszi új hódítók számára a birodalom megdöntését.	<i>hosszú fennállását vagy gyors bukását?)</i> 4. Tájékozódás térben- időben A) Kronológiai feladatok Események helyes sorrendbe állítása. (Pl. a <i>Római Birodalom</i> tanult fő történései.) Példák gyűjtése és összehasonlítása a múlt eseményeinek korszakolására (pl. a birodalmak felemelkedésének kora). (Pl. <i>Államformák Rómában, a birodalom létrejöttének szakaszai stb.</i>)		

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
40.	Összefoglalás	A tananyag áttekintése a megadott szempontok szerint. A munkafüzet és a tankönyv feladatainak feldolgoztatása. Az atlasz római vonatkozású térképeinek a felhasználása.	2. Kritikai gondolkodás C) A történelmi változások nyomon követése A történelmi korszakok vizsgálatához és összehasonlításához használható szempontok ismerete és használata. <i>(Pl. Milyen változásokat hoztak a római hódítások a városállamtól a birodalomig.)</i> 3. Kommunikáció A) Események, történetek elbeszélése Egy hallott vagy olvasott történetek elbeszélése és bemutatása. 4. Tájékozódás térben-időben A) Kronológiai feladatok Események helyes sorrendbe állítása. <i>(Pl. királyság – köztársaság – császárság bontásban táblázat készítése.)</i> D) Topográfiai feladatok A történelmi térképekről	F: légio, rabszolga, provincia, jeruzsálemi szentély, Újszövetség, diaszpóra, népvándorlás N: Romulus, Hannibál, Julius Caesar, Augustus, Jézus, Mária, József, Attila É: Kr. e. 753 (Róma alapítása), Kr. u. 476 (a Nyugatrómai Birodalom bukása, az ókor vége) T: Itáliai félsziget, Róma, Karthágó, Szicília, Római Birodalom, Pannonia, Aquincum, Iudea, Betlehem, Jeruzsálem ÉK: történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, jelentőség TK: társadalom, társadalmi csoportok, életmód, város, gazdaság, termelés, állam, birodalom,	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
			leolvasható információk azonosítása és értelmezése.	egyeduralom, demokrácia, királyság, köztársaság, császárság, vallás, vallásüldözés	
41.	Ellenőrzés	A Várostól a birodalomig – Az ókori Róma című fejezetben tanultak ellenőrzése és értékelése.			
IV. A KÖZÉPKOR EZER ÉVE					
42.	30. Európa a középkor kezdetén	Ismerkedés az új témával és tanulási feladatokkal a fejezet elején található kép és információ segítségével. A Nyugatrómai Birodalom bukása az ókor végét és a középkor kezdetét jelöli. Ismételjük át az eddig tanult nagy történelmi korszakokat és korszakhatárokat!	2. Kritikai gondolkodás C) A történelmi változások nyomon követése A fejlődő és a válságos periódusok megkülönböztetése egymástól; a fejlődésben és a válságban közrejátszó okok és tényezők azonosítása; ezek ok-okozati összefüggésbe	F: középkor, eretnek, vallási intolerancia T: Bizánci Császárság ÉK: történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás TK: társadalmi csoportok, életmód,	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		Konstantinápoly a „második Róma”, a bizánci császár pedig az ókori római császárok örököse, emiatt a középkorban a bizánci császárok tekintélyben mindig a többi uralkodó felett álltak. <i>Nem kötelező tananyag: A barbár nyugat</i>	állítása. <i>(Pl. Tekintsük át a Római Birodalom kialakulásának, kiteljesedésének és hanyatlásának szakaszait a Nyugatrómai Birodalom bukásáig!)</i> 4. Tájékozódás térben- időben B) Topográfiai feladatok Történelmi változások azonosítása és bemutatása térképek segítségével.	császárság, birodalom, vallás, politika, város, kultúra	
43.	31. A frankok királya császár lesz	A lecke segítségével magyarázatot kerestethetünk arra, miként válhatott egy frank (germán) uralkodó, Nagy Károly császárrá. Sikeres hadjárataival birodalmat hozott létre és elterjesztette a keresztény hitet a még pogány törzsek között, továbbá a pápának is a legfontosabb szövetségesévé vált. A frank államszervezet felépítésének megismerése segíti majd Szent István államalapításának könnyebb	1. Ismeretszerzés, tanulás D) Ismeretszerzés másodlagos forrásokból Következtetések megfogalmazása magyarázó ábrák alapján. <i>(Pl. a hűbéri lánc megértéséhez.)</i> F) A történelmi kulcsfogalmak ismerete és alkalmazása A történelmi fogalmak helyes használata. <i>(Pl. Kiket nevezünk hűbérúrnak és hűbéresnek?)</i>	F: hűbérúr, hűbéres N: Nagy Károly É: Kr.u. 800 T: Frank Birodalom, Német-római Császárság ÉK: történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás TK: társadalmi csoportok, életmód, politika, államforma, birodalom, kultúra	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		megértését is (grófságok-vármegyék, grófok-ispánok, püspökségek alapítása). A hűbéri lánc fogalma megtanítja a középkori társadalom hierarchikus felépítését, és megérteti működésének mozgatórugóit, valamint hangsúlyozza a föld fontosságát a középkori világban. A lecke tárgyalja, miként alakultak ki a mai Nyugat-Európa két legfontosabb államának (Németországnak és Franciaországnak) középkori előzményei.	4. Tájékozódás térben-időben B) Topográfiai feladatok A történelmi térképekről leolvasható információk azonosítása és értelmezése. (Pl. A Frank Birodalom kialakulása és felbomlása: Francia Királyság és Német-római Császárság.) 5. Történelmi gondolkodás C) Források A forrás vizsgálata, hogy a tartalmában miként játszik szerepet a keletkezésének időpontja. (Pl. Egy hűbéri adománylevél.)	<i>Kapcsolódási pontok:</i> <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> <i>Középkori témájú mesék, mondák királyokról, lovagokról, földesurakról</i>	
44.	Ismétlés, gyakorlás	Európa jelentős mértékben átalakult a Nyugatrómai Birodalom bukását követő évszázadokban. Érdekes a diákokkal ezeket a változásokat minél több szempontból azonosítani és rögzíteni (pl. gazdasági, társadalmi, kulturális változások.). A politikai változásokat a különböző	2. Kritikai gondolkodás C) A történelmi változások nyomon követése A változások okainak és következményeinek számbavétele és kiértékelése. Egyes történelmi változások jelentőségének megítélése. (Pl. Hogyan alakul át Európa nyugati része Róma	ÉK: történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás TK: társadalmi csoportok, életmód, politika, államforma, birodalom, kultúra	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		korok térképeinek összehasonlításával is nyomatékosítsuk. Kihasháználhatjuk ezt az órát Justiniánus és Nagy Károly alakjának még jobb megismerésére és a két történelmi személy uralkodásának összehasonlítására is.	<i>bukása után? Értékeljük ezeket!)</i> 5. Történelmi gondolkodás E) Jelentőség Események és személyek jelentőségének bemutatása aszerint, hogy a hatásuk rövid távon vagy hosszú távon volt-e jelentős.		
45.	32. A keresztény egyház a középkori Európában A román és gótikus stílus (Olvasmány)	Ahogy a középkori társadalom, úgy a keresztény egyház is hierarchikusan épült fel. A középkor hiedelemvilágának alapjait nemcsak a bibliai történetek jelentették, hanem fontosak voltak a szentekről szóló mesés történetek, a legendák is. Beszéljük meg, hogy milyen valóságos és milyen kitalált elemei vannak a legendáknak! Mit nevezünk ereklyének? Melyek Európa és Magyarország legfontosabb, nagy tiszteletben tartott ereklyéi?	1. Ismeretszerzés, tanulás F) A történelmi kulcsfogalmak ismerete és alkalmazása A történelmi kulcsfogalmakkal kapcsolatban tanultak folyamatos felhasználása és bővítése. <i>(Pl. A keresztény vallás jellemzői: szentek, ereklyék, legendák.)</i> 3. Kommunikáció E) IKT-használat Információk és adatok gyűjtése <i>(pl. a keresztény vallásról)</i> az interneten elérhető forrásokból.	F: pápa, szerzetes, kolostor, kódex N: Szent Benedek ÉK: történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás TK: társadalmi csoportok, életmód, állam, vallás, kultúra <i>Kapcsolódási pontok:</i> <i>Vizuális kultúra:</i> <i>A középkori építészet, a román és a gótikus stílus jellemzői; középkori freskók, táblaképek,</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
				<i>üvegablakok és oltárszobrok.</i>	
46.	33. Az iszlám: új vallás és birodalom születik	Eddig két egyistenhívő vallásról tanultak a gyerekek (zsidóság és kereszténység). A lecke a legfiatalabb monoteista világvallást, az iszlámot mutatja be, amelyet Mohamed próféta hozott létre. Ez egy hatalmas birodalom szellemi alapjává vált. A muszlimok hite mellett a kultúrájukról is leírást ad a lecke. Különösen nagy jelentőséggel bírnak az európai kultúrtörténet nézőpontjából a valójában indiai eredetű, ám Európába iszlám közvetítéssel eljutó „arab számok”, valamint a muszlim szerzők által lefordított és az utókorra	1. Ismeretszerzés, tanulás E) Az információk rendszerzése és értelmezése Az információk csoportosítása az esemény, tevékenység vagy jelenség típusa szerint: társadalmi, politikai, gazdasági, tudományos, kulturális, vallási. <i>(Pl. Foglaljuk össze az iszlám vallás jellemzőit!)</i> 2. Kritikai gondolkodás B) Emberi magatartások és döntések megfigyelése Egy társadalmi, vallási reformer (Mohamed) életének megismerése és bemutatása abból a szempontból, hogy mit és miért akart megreformálni,	F: iszlám N: Mohamed É: 622 (Mohamed „futása”) T: Mekka, Arab Birodalom ÉK: változás és folyamatosság, jelentőség TK: társadalom, életmód, város, vallás, birodalom, kultúra <i>Kapcsolódási pontok:</i> <i>Matematika:</i> <i>Az „arab” számok</i> <i>eredete.</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		hagyományozott ókori görög munkák.	mennyire sikerült a reformjait megvalósítani. 4. Tájékozódás térben- időben B) Topográfiai feladatok Történelmi változások (pl. az iszlám szent helyei és/vagy az Arab Birodalom kialakulása) azonosítása és bemutatása térképek segítségével.		
47.	33. Az iszlám: új vallás és birodalom születik Médiahasználat, önálló információgyűjtés. Gyakorlás, ismétlés.	Mohamed és az iszlám vallás – az előző órához kapcsolódóan lehetőség van az ismeretek bővítésére, vagy gyakorlásra. Milyen mitikus és milyen valós elemek vannak Mohamed próféta történetében? Milyen indíttatásból alapított új vallást? Emeljük ki a lecke feldolgozása közben a hasonlóságokat és a különbségeket is a keresztény és az iszlám vallás között!	1. Ismeretszerzés, tanulás D) Ismeretszerzés másodlagos forrásokból Médiahasználat (könyvtár, internet, sajtó): információk gyűjtése megadott témákról. (Pl. Az arab kultúra öröksége.) 5. Történelmi gondolkodás E) Jelentőség Események és személyek (pl. Mohamed) jelentőségének bemutatása aszerint, hogy a hatásuk rövid távon vagy hosszú távon volt-e jelentős.		

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
48.	34. Földesurak és jobbágyok	A középkor két legfontosabb társadalmi rétegének, a jobbágyságnak és a nemességnek, valamint a középkori társadalom hierarchiára épülő világának bemutatása. Hasonlítsuk össze a két társadalmi réteget!	1. Ismeretszerzés, tanulás B) A források áttekintése és értékelése Az ismeretforrások előzetes áttekintése abból a szempontból, hogy milyen kérdésekre adhatnak választ. <i>(Pl. Az uradalom részei: képelemzés.)</i> 2. Kritikai gondolkodás D) Történeti események és jelenségek megfigyelése és összehasonlítása Egymástól jelentős mértékben eltérő életmódot folytató közösségek életét bemutató képek összehasonlítása. <i>(Pl. A földesúr és a jobbágy helyzetének és életének különbségei.)</i>	F: uradalom, vár, jobbágy, robot, majorság ÉK: változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás TK: társadalmi csoportok, életmód, falu, gazdaság	
49.	35. A lovagok világa	A lecke a középkori nemesek életét mutatja be gyermekkoruktól egészen felnőtté válásukig. A nemesifjak lovaggá válása mellett a nemeslányok neveltetésével és a várakkal, mint lakóhelyekkel is	2. Kritikai gondolkodás B) Emberi magatartások és döntések megfigyelése A történelmi hősök tulajdonságainak és tetteinek megbeszélése abból a szempontból, hogy milyen feladatokkal és	F: lovag ÉK: történelmi idő, ok és következmény, történelmi forrás TK: társadalmi csoportok, életmód, politika, vallás	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
	Középkori ostromgépek (Olvasmány)	foglalkozik a lecke. Össze lehet hasonlítani egy mai fiatal, valamint egy középkori nemes gyermek neveltetését és mindennapjait. Ugyanígy érdekes lehet egy vár és egy mai otthon összevetése is. A lecke tárgyalja a középkor legnagyobb hadi vállalkozásait, a keresztes hadjáratokat, amelyek elsősorban kulturális haszonnal jártak Európa számára.	problémákkal kellett szembenéznük, és azokat hogyan oldották meg, illetve, hogy a tetteik milyen hatással voltak a többi ember életére. (Pl. Mi volt a keresztes hadjáratok meghirdetett és valódi oka, célja?) 3. Kommunikáció B) Beszámoló készítése Képzeletbeli beszámoló készítése egy korabeli ember nevében. (pl. egy várostromról).	<i>Testnevelés és sport: Érdekességek a testedzés történetéből – a lovagi játékok.</i>	
50.	Ismétlés, gyakorlás	Szánjunk időt átismételni az eddig tanult fogalmakat, összefüggéseket. Vessük össze a középkori jobbágy és földesúr életmódját, ismételjük át az uradalom részeit, a középkori keresztény egyházat, és a lovagok világát. Végezzünk (interaktív) gyakorló feladatokat, oktatóprogramokat, nézzünk	1. Ismeretszerzés, tanulás F) A történelmi kulcsfogalmak ismerete és alkalmazása A történelmi kulcsfogalmakkal kapcsolatban tanultak folyamatos felhasználása és bővítése. (Pl. a középkori társadalom felépítése. A társadalmi csoportok életmódjának a jellemzése.) 3. Kommunikáció		

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		videókat, filmrészleteket a témakörhöz kapcsolódóan.	E) IKT-használat Információk és adatok gyűjtése az interneten elérhető forrásokból (pl. a lovagok életéről).		
51.	36. A városi levegő szabaddá tesz	Újra egy olyan téma megismeréséről van szó, amely jól érzékelhetővé teszi a gazdasági, társadalmi és életmódbeli változásokat a diákok számára. A virágzó középkorban megnőtt mind a városok, mind a polgárok, vagyis a teljes jogú városlakók száma Európában. A polgári lét sok kiváltsággal járt együtt: a városlakók életét nem keserítette a földesúr, mert csak a király állt fölöttük, egy összegben adóztak, és megválaszthatták még a saját vezetőiket is. Miért akartak vajon a jobbágyok a városokba	2. Kritikai gondolkodás C) A történelmi változások nyomon követése Az emberek hajdani és mai életmódjának összehasonlítása saját tapasztalatok, leírások és képek alapján. (Pl. a városok lakónak élete az ókorban és a középkorban.) Egy korszakon belül lezajlott változások bemutatása különböző szempontok szerint (politikai, gazdasági, társadalmi; helyi, regionális; gyors, lassú). (Pl. a városok fejlődése a középkor korai szakaszától a virágzó középkorig.) 3. Kommunikáció B) Beszámoló készítése	F: középkori város, járvány, céh, távolsági kereskedelem ÉK: történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény TK: társadalom, életmód, város, gazdaság, kereskedelem, piac, kultúra <i>Kapcsolódási pontok:</i> <i>Idegen nyelvek:</i> <i>A híresebb középkori városok nevének helyes kiejtése a tanult nyelven.</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		szökni? Miben volt más egy jobbágy és egy polgár élete? Kik dolgoztak a céhekben? Milyen tevékenységet végeztek?	Képzeletbeli beszámoló készítése (<i>pl. a középkori városi életről</i>) egy korabeli ember nevében. 4. Tájékozódás térben- időben B) Topográfiai feladatok A történelmi térképekről leolvasható információk azonosítása és értelmezése. (<i>Pl. Városok a középkori Európában.</i>)		
52.	37. Városok az évszázadok sodrában	KÉPESSÉGFEJLESZTŐ ÓRA Hasonlóan a birodalmakhoz érdekes a városokról eddig tanultakat is egy külön órán feleleveníteni, valamint az ókori és a középkori városokat összehasonlítani. Így érzékelhetővé válnak a különbségeken kívül a hasonlóságok is. Mindezek pedig összevethetők a mai állapotokkal is. A város nem egy nagyra nőtt falu. A városnak központi, irányító szerepe van, fontos intézmények (kórház, egyetem) városokban	1. Ismeretszerzés, tanulás D) Ismeretszerzés másodlagos forrásokból Grafikonok, diagramok használata: statisztikai adatok kikeresése, összehasonlítása és értelmezése. (<i>Pl. Mennyivel nőtt a városi lakosság aránya napjainkban a Római Birodalom időszakához képest.</i>) 2. Kritikai gondolkodás C) A történelmi változások nyomon követése A változások okainak és következményeinek	ÉK: történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény TK: társadalom, életmód, város, gazdaság	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		működnek. Ipari és közlekedési, valamint politikai központ. A körgrafikonok elemzése. A jövő valószínűsége. <i>Nem kötelező tananyag: Az ókori városok jellegzetességei</i>	számbavétele és kiértékelése. <i>(Melyek a városok és a városlakók száma növekedésének az okai?)</i> Egyes történelmi változások jelentőségének megítélése. F) Történelmi problémák felismerése és elemzése A városok kialakulásában közrejátszó okok és a városok fejlődéséből fakadó következmények összegyűjtése.		
53.	38. Az újjászülető Európa	A lecke témája jó lehetőséget ad arra, hogy a tanulók tapasztalatot szerezzenek arról, hogy a művészetben és a tudományban lezajló változások hogyan függnek össze a gazdasági és társadalmi változásokkal. A reneszánsz, vagyis az ókor emberközpontú gondolkodásmódjának újjászületését és tündöklését elhozó korszak lezárta a középkor ezer évét. Az	1. Ismeretszerzés, tanulás E) Az információk rendszerezése és értelmezése A történelmi események, korszakok bemutatása többféle szempontból és különböző jellegű források alapján. <i>(Pl. Változások a középkor végén: a humanizmus és a reneszánsz jellemzői a tankönyvi szöveg és a tankönyvben látható képzőművészeti alkotások alapján)</i>	F: könyvnyomtatás N: Gutenberg É: 15. század (könyvnyomtatás) ÉK: történelmi idő, történelmi forrás TK: társadalmi csoportok, életmód, kultúra <i>Kapcsolódási pontok: Vizuális kultúra: Reneszánsz paloták.</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		egyetemek megjelenését, valamint a humanista eszmeiség újrafelfedezését betetőzte a könyvnyomtatás forradalma. Miben tért el a középkori és a reneszánsz világkép egymástól? Miért volt Gutenbergé a középkor legfontosabb találmánya? Hasonlítsunk össze egy szerzetesek által készített kódexet egy nyomtatott könyvvel!	3. Kommunikáció A) Események, történetek elbeszélése Egy történelmi korszak bemutatása az események közötti összefüggések, az okok és következmények bemutatásával együtt. (Pl. <i>Mi az összefüggés az ókori görög-római és a reneszánsz művészet között?</i>) F) Beszélgetés és vita Egymástól eltérő vélemények és érvek megvitatása. (Pl. <i>kódex vagy nyomtatott könyv, esetleg nyomtatott könyv vagy elektronikus?</i>) 5. Történelmi gondolkodás A) Okok és következmények A szükséges előfeltételek és a közvetlen kiváltó okok azonosítása és vizsgálata. (Pl. <i>Miért lett a könyvnyomtatás a középkor legfontosabb találmánya?</i>)	<i>A reneszánsz nagy mesterei.</i> <i>Ének-zene:</i> <i>a reneszánsz zene</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
54.	Tanulói prezentációk	Választott középkori témák alapján, lehetőség nyílik tanulói prezentációk bemutatására, az ismeretek további bővítésére. Nyilvános fellépés, előadásban szerzett tapasztalat. A munka végeztével a diákok értékelhetik egymás munkáját.	3. Kommunikáció B) Beszámoló készítése Beszámoló, kiselőadás készítése adott történelmi témáról. <i>(Pl. a falvak, városok élete, a jobbágyok, földesurak, lovagok világa, az egyház és művészetek stb.)</i>		
55.	Összefoglalás	A tananyag áttekintése a tankönyvi feladatokban megadott szempontok szerint. A munkafüzet feladatainak feldolgoztatása. Az atlasz térképeinek a felhasználása.	1. Ismeretszerzés, tanulás E) Az információk rendszerezése és értelmezése A középkori birodalmakról <i>(pl. Bizánci, Frank, Arab, Német-római)</i> tanultak rendszerezése és összehasonlítása különböző szempontok szerint. 2. Kritikai gondolkodás C) A történelmi változások nyomon követése A történelmi korszakok vizsgálatához és összehasonlításához használható szempontok (pl. a politikai hatalom jellege	F: középkor, uradalom, hűbérúr, hűbéres, vár, jobbágy, robot, majorság, iszlám, pápa, szerzetes, eretnek, vallási intolerancia, kolostor, kódex, lovag, középkori város, céh, járvány, távolsági kereskedelem, könyvnyomtatás N: Nagy Károly, Mohamed, Szent Benedek, Gutenberg É: 622 (Mohamed „futása”), 800 (Nagy Károly császár), 15. század (könyvnyomtatás) T: Bizánci Császárság,	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
			és gyakorlásának módja, gazdasági élet, társadalmi rétegek, mindennapi élet, kultúra, vallás) ismerete és használata. <i>(Pl. a középkori társadalom jellemzői, a társadalmi csoportok mindennapi élete.)</i> 3. Kommunikáció D) Dramatikus játékok Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból. <i>(Pl. egy lovagi avatás szertartásának eljátszása.)</i> 4. Tájékozódás térben-időben A) Kronológiai feladatok Egyszerű időszalag készítése. Események csoportosítása korszakok szerint. <i>Pl. korai, virágzó és hanyatló szakasz.)</i>	Frank Birodalom, Mekka, Arab Birodalom, Német-római Császárság ÉK: történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás TK: társadalom, társadalmi csoportok, életmód, város, falu, gazdaság, kereskedelem, piac, politika, állam, birodalom, vallás, kultúra	
56.	Ellenőrzés	A középkor ezer éve című fejezetben tanultak ellenőrzése és értékelése.			
V. ÁRPÁD NÉPE					

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
57.	39. Hunor s Magyar, két dalia	Ismerkedés az új témával és tanulási feladatokkal a fejezet elején található kép és információ segítségével. A korábban tanultakat alkalmazva az ősi Hunor és Magyar monda megbeszélése abból a szempontból, hogy mennyire tekinthető hiteles forrásnak. Tudatosítani kell azt is, hogy a magyarok eredetére vonatkozóan nagyon bizonytalanok a tudományos feltételezések és a következtetések is. Ennek legfőbb oka, hogy a nyelvtörténeti, a régészeti és az embertani kutatások eredményei nincsenek összhangban egymással. A magyar nyelv finnugor nyelvcsaládhoz való tartozása sem teszi egyértelműen bizonyítottá a finnugor népekkel való rokonságot.	1. Ismeretszerzés, tanulás B) A források áttekintése és értékelése Az ismeretforrások előzetes áttekintése abból a szempontból, hogy milyen kérdésekre adhatnak választ. <i>(Pl. Mennyiben tekinthető hitelesnek a Hunorról és Magyarról szóló ősi monda?)</i> 2. Kritikai gondolkodás A) A források kritikus kezelése A tények, bizonyítékok megkülönböztetése a feltételezésektől és véleményektől. <i>(Pl. Annak tudatosítása, hogy a magyarok eredetére vonatkozó tudományos feltételezések bizonytalanok.)</i> 3. Kommunikáció F) Beszélgetés és vita Egymástól eltérő vélemények és érvek megvitatása. <i>(Pl. Kikre hasonlítanak a magyarok?)</i>	F: hun, finnugor N: Attila ÉK: történelmi forrás, tény és bizonyíték TK: társadalom, életmód <i>Kapcsolódási pontok: Magyar nyelv és irodalom: A hun-magyar mondakör.</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
58.	Táltos, életfa, turulmadár (Olvasmány)	Az olvasmány segítségével a diákok érdekes felfedezéseket tehetnek arról, hogy az általuk ismert népmesei elemeknek (pl. táltos, életfa) mi az eredete. Korábban is láttak már példát arra, hogy a sírokban talál leletek miként függtek össze az adott nép vallásával és hiedelemvilágával.	1. Ismeretszerzés, tanulás D) Ismeretszerzés másodlagos forrásokból. Következtetések és magyarázatok megfogalmazása az olvasottak alapján. <i>(Pl. Mi az eredete az ismert népmesei elemeknek - táltos, életfa, stb.?)</i>	F: táltos N: Árpád ÉK: történelmi forrás TK: életmód, vallás, kultúra	
59.	40. A puszták vándorai	Térben és időben nyomon követni hogyan jutottak el a magyarok az őshazától a Kárpát-medencéig. Annak tudatosítása, hogy a sztyeppen élő népekre a nomád és félnomád életmód volt a jellemző, mert a legeltető állattartás felelt meg legjobban a földrajzi környezet feltételeinek. Annak a folyamatnak a megértése, ahogy a nagycsaládok nemzetségekké, a nemzetségek törzsekké szerveződnek. A magyar törzsszövetség	2. Kritikai gondolkodás E) A földrajzi tényezők szerepének felismerése az emberek életében Példák gyűjtése és bemutatása arról, hogy a földrajzi környezet milyen jelentős hatással volt az ott élő emberek életére. <i>(Pl. Milyen életmód felelt meg a sztyeppén élő népeknek?)</i> F) Történelmi problémák felismerése és elemzése Annak bemutatása, hogy az egyes népek kultúrája miként hatott másokéra; ennek a jelenségnek az értelmezése az emberi	F: félnomád életmód, törzs, nemzetség, nagycsalád N: Álmos É: 9. század (Etelköz) T: Urál, Etelköz ÉK: történelmi forrás, tény és bizonyíték, történelmi nézőpont TK: társadalom, felemelkedés, életmód, termelés <i>Kapcsolódási pontok: Vizuális kultúra: Festmények, szobrok és filmek a magyar</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		kialakulásának megismerése: okai, jelentősége, emléke.	kultúra fejlődése szempontjából. <i>(Pl. Mit tanultak őseink a bolgár- török népektől?)</i> 4. Tájékozódás térben- időben B) Topográfiai feladatok Események, információk bemutatása térkép vagy térképvázlat segítségével. <i>(Pl. Őseink vándorlásának főbb állomásai.)</i>	<i>mondavilágról, a vérszerződésről. Népvándorlás kori tárgyak.</i>	
60.	41. A mindennapi élet színterei	A lecke középpontjában a honfoglaló magyarok jurtája áll. Miért volt ideális a jurta építőanyaga, a nemez? Hogyan osztották fel lakóhelyük belsejét őseink? A jurta melyik oldalán tárolták a fegyvereket, a házi isteneket vagy az edényeket, és miért? Mi lehetett a tűz szerepe?	1. Ismeretszerzés, tanulás D) Ismeretszerzés másodlagos forrásokból Következtetések és feltételezések megfogalmazása az olvasottak és a magyarázó ábrák alapján. <i>(Pl. Hogyan osztották fel lakóhelyük, a jurta belsejét őseink? Miért?)</i>	ÉK: változás és folyamatosság, tény és bizonyíték TK: társadalom, életmód	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
61.	42. A honfoglalás	A honfoglalás eseményeinek és körülményeinek megismerése, térképen való követése. A valóság összevetése a <i>Képes krónikában</i> megőrzött történetekkel. Miért hívta be Szvatopluk a magyarokat? Miért kényszerültek a magyarok átkelni a Kárpátokon? Miben hasonlít az Őrség és a székelyek szerepe? Mit bizonyít a magyar törzsnevek elhelyezkedése a mai Magyarország területén?	3. Kommunikáció A) Események, történetek elbeszélése Egy történelmi eseménysorozat bemutatása az események közötti összefüggések, az okok és következmények bemutatásával együtt. <i>(Pl. Mit bizonyít a magyar törzsnevek elhelyezkedése a mai Magyarország területén?)</i> Történetek, események elbeszélése valamelyik szereplő szemszögéből. <i>(Pl. A fehér ló mondája Szvatopluk és Árpád szemszögéből.)</i>	F: fejedelem, honfoglalás É: 895–900 (a honfoglalás) T: Vereckei-hágó, Kárpát-medence, Erdély ÉK: változás és folyamatosság, történelmi forrás, tény és bizonyíték, jelentőség TK: társadalmi csoport, felemelkedés, életmód, politika <i>Kapcsolódási pontok:</i> <i>Természetismeret:</i> <i>A Kárpát-medence tájegységei, gazdaságföldrajzi jellegzetességeik.</i> <i>Vizuális kultúra:</i> <i>Festmények, szobrok és filmek a honfoglalásról.</i> <i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> <i>Részletek népszerű játékfilmekből (pl. Koltay Gábor: Honfoglalás)</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
62.	Az ősi magyar harcmódor (Olvasmány) Ismétlés, gyakorlás.	KÉPESSÉGFEJLESZTŐ ÓRA Az olvasmány révén a diákok segítséget kapnak annak megértéséhez, hogyan érhetek el jelentős hadi sikereket a kalandozó magyarok. Az olvasmány a kérdés megválaszolása mellett ábrákon is szemlélteti őseink harcmódorát, továbbá megismerkedhetünk a honfoglalók fegyverzetével is. <i>Érdeemes gyakoroltatni, hogy a diákok a magyarázó rajzok segítségével mutassák be azt, amit megtudtak a magyarok taktikájáról.</i> Össze lehet hasonlítani a szöveg feldolgozása során a magyar harcost a nyugat-európai lovaggal. <i>A magyarok vándorlásának az áttekintése a történelmi atlasz segítségével. Történetek, mondák felidézése az egyes állomásokról.</i>	1. Ismeretszerzés, tanulás D) Ismeretszerzés másodlagos forrásokból Történelmi ismertető vagy magyarázó szöveg lényegének összefoglalása; kérdések megválaszolása, események bemutatása a szöveg segítségével. <i>(Pl. Minek köszönheték sikereiket a honfoglaló magyarok?)</i> Következtetések és feltételezések megfogalmazása rekonstrukciós képek és magyarázó ábrák alapján. <i>(Pl. a magyarok könnyűlovas hadrendjének összehasonlítása a nyugat-európai nehézlovasságéval)</i>	ÉK: történelmi forrás, tény és bizonyíték TK: társadalmi csoportok, életmód, politika	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
63.	43. Amikor a magyarok nyilait rettegte Európa	A lecke révén a diákok megismerik a kalandozó hadjáratok okait és eseményeit. A három irányba (Itália, Nyugat-Európa, Bizánci Császárság) meginduló kalandozó hadjáratokat a zsákmányszerzés motiválta és a fejedelmek katonai kísérete igényelte. Összesen negyvenhét hadjáratról tudunk. Az évtizedek múlásával azonban kiismerték a magyarok harcmódorát, és az augsburgi csatában jelentős vereséget mértek őseinkre. Milyen mondákat ismerünk a kalandozások korából? Fontos annak megértése is, hogy mekkora jelentősége volt annak, hogy Géza fejedelem kiegyezett az európai uralkodókkal, és felvette a kereszténységet.	1. Ismeretszerzés, tanulás D) Ismeretszerzés másodlagos forrásokból Történelmi ismertető vagy magyarázó szöveg lényegének összefoglalása; kérdések megválaszolása, események bemutatása a szöveg segítségével. <i>(Pl. Mik voltak a kalandozások okai?)</i> 3. Kommunikáció A) Események, történetek elbeszélése Egy történelmi eseménysorozat bemutatása az események közötti összefüggések, az okok és következmények bemutatásával együtt. <i>(Pl. Miért volt szükséges a magyarság számára, hogy Géza fejedelem változtasson az addigi politikán?)</i> 4. Tájékozódás térben-időben B) Topográfiai feladatok A történelmi térképekről leolvasható információk	F: kalandozás N: Géza fejedelem ÉK: változás és folyamatosság, történelmi forrás, tény és bizonyíték TK: társadalom, életmód, politika, vallás	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		Miért volt szükséges a magyarság számára, hogy Géza fejedelem változtasson az addigi politikán?	azonosítása és értelmezése. (Pl. a magyarok kalandozásainak fő irányai.)		
64.	44. István a mi urunk! A történelmi rekonstrukciós képek készítése (Olvasmány)	A lecke célja, hogy a diákok minél több ismeretet szerezzenek arról, hogy Szent István király miért volt a magyar történelem egyik legjelentősebb alakja. Vitassuk meg Szent István és Koppány nézőpontjából is az ország korabeli helyzetét! Milyen érveket sorakoztathatunk fel a pogányok és milyeneket a keresztények igaza mellett? Kövessük végig, melyek voltak azok a Szent István azon tettei és intézkedései, amelyek megerősítették a királyi hatalmat és magyarság helyzetét Európában! Hasonlíttassuk össze Nagy Károly grófságait az István által megszervezett vármegyékkel!	2. Kritikai gondolkodás B) Emberi magatartások és döntések megfigyelése Egy társadalmi vagy politikai reformer életének megismerése és bemutatása abból a szempontból, hogy mit és miért akart megreformálni, mennyire sikerült a reformjait megvalósítani. (Pl. <i>Miért volt Szent István a magyar történelem egyik legjelentősebb alakja?</i>) 3. Kommunikáció F) Beszélgetés és vita Egymástól eltérő tartalmú történelmi interpretációk megvitatása: nézőpontok, felhasznált források, érvek és ellenérvek stb. (Pl. <i>Vitassuk meg Szent István és Koppány nézőpontjából is az ország korabeli helyzetét!</i>)	F: Szent Korona, vármegye, tized, ispán N: Szent István, Gellért püspök É: 997–(1000)–1038 T: Esztergom, (Székes)fehérvár ÉK: változás és folyamatosság, történelmi forrás, tény és bizonyíték, történelmi nézőpont TK: társadalom, életmód, politika, állam, királyság, törvény, vallás <i>Kapcsolódási pontok:</i> <i>Vizuális kultúra:</i> <i>Festmények, szobrok és</i> <i>filmek a magyar</i> <i>államalapításról.</i> <i>Mozgóképkultúra és</i> <i>médiaismeret:</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
			4. Tájékozódás térben- időben B) Topográfiai feladatok Információ leolvasása történelmi térképekről. (Pl. a magyar egyházmegyéek szervezése.)	<i>Részletek népszerű játékfilmekből (pl. Koltay Gábor: István, a király).</i>	
65.	45. Küzdelmek a magyar királyság megszilárdításáért	A lecke egyik célja Szent László király rendeleteinek és tetteinek a bemutatása. Ő volt az első uralkodónk, aki igazán méltónak bizonyult Szent István trónjára. A kettejük közötti kontinuitást mi sem szemléltethetné jobban, mint a tény, hogy 1083-ban László uralma alatt avatták szentté István királyt. Egy külső támadásoktól, pogánylázadásoktól, trónharcoktól feldúlt országot vett át a lovagkirály, és szűk két évtizedes uralma alatt rendet teremtett benne. Fellépett az útonállókkal és a földjükről elkóborolt parasztokat szemben is. . Az óra másik	1. Ismeretszerzés, tanulás C) Ismeretszerzés elsődleges forrásokból Szöveges és képes történelmi források felhasználása a történelmi események megismeréséhez. (Pl. <i>Kutassunk fel mondákat Szent László királyunkkal kapcsolatban!</i> <i>Tanulmányozzuk a Képes Krónika egyes vonatkozó ábrázolásait!)</i> 2. Kritikai gondolkodás A) A források kritikus kezelése A források kritikai értékelése különböző szempontokból: megközelítésmód, elfogultság, pontosság és	F: kun N: Szent László, Könyves Kálmán É: 1077 ÉK: változás és folyamatosság, történelmi forrás, tény és bizonyíték, jelentőség TK: társadalom, életmód, politika, törvény, vallás, kultúra <i>Kapcsolódási pontok: Magyar nyelv és irodalom: Részletek magyar szentek legendáiból.</i>	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
		célja Könyves Kálmán uralmának bemutatása. <i>Hasonlítsuk össze László és Kálmán törvényeit és uralkodásukat!</i> A lovagkirály uralma alatt az országra törő sztyeppei nomád népet ugyan a krónikások kunoknak nevezik, ám valójában nem kunok voltak a támadók.	megbízhatóság. <i>(Pl. Miért elfogultak a források Kálmán királlyal szemben?)</i> C) A történelmi változások nyomon követése Egyes történelmi változások jelentőségének megítélése. <i>(Pl. Mit bizonyít, hogy Könyves Kálmán enyhíthette Szent László szigorú törvényeit?)</i> 4. Tájékozódás térben-időben B) Topográfiai feladatok Információ leolvasása történelmi térképekről. <i>(Pl. László és Kálmán terjeszkedései.)</i> 5. Történelmi gondolkodás C) Források A forrás vizsgálata, hogy a tartalmában miként játszanak szerepet keletkezésének körülményei (szerző, cél, célközönség, korszellem stb.). <i>(Pl. Miért elfogultak a források Kálmán királlyal szemben?)</i>		

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
66.	46. Támad a tatár!	A tatárjárás a magyar történelem egyik legtragikusabb eseménye volt. Az országot feldúlták, egy-egy területén akár a lakosság felét is megölte az ellenség. A lecke célja, hogy bemutassa a magyar történelem e szomorú fejezetét. Milyen külső és milyen belső okok játszottak szerepet az ország pusztulásában? Milyen hasonlóságok voltak a honfoglaló magyarok, a kunok és a tatárok harcmódorában? A Mongol Birodalom nagyságát érdemes összehasonlítani az eddig tanult nagy birodalmakkal.	1. Ismeretszerzés, tanulás C) Ismeretszerzés elsődleges forrásokból Szöveges és képes történelmi források felhasználása a történelmi események megismeréséhez. <i>(Pl. Átkelés a Dunán. A tatárok csele.)</i> D) Ismeretszerzés másodlagos forrásokból Következtetések és feltételezések megfogalmazása rekonstrukciós képek alapján. <i>(Pl. Ismertessük a csata menetét a tankönyvi rajz felhasználásával.)</i> 4. Tájékozódás térben-időben A) Kronológiai feladatok Események időrendbe állítása. Egyszerű időszalag készítése <i>(pl. a tatárjárás történéseiről)</i> .. B) Topográfiai feladatok Események, információk	F: tatár N: IV. Béla É: 1241–1242 T: Muhi ÉK: változás és folyamatosság, történelmi forrás, értelmezés TK: társadalom, politika, tatárjárás	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
			bemutatása térkép vagy térképvázlat segítségével. (Pl. Muhitól Trauig. IV. Béla menekülési útjának végigkísérése.)		
67.	47. Az ország újjáépítése a tatárjárás után	A lecke célja bemutatni IV. Béla király tatárjárás utáni intézkedéseit, a „második honalapítást”. Miért kezdett el IV. Béla földrészeket adományozni? Miért volt fontos a több mint hatvan új kövár az ország védelme szempontjából? Kik voltak a telepések és miért volt szükség rájuk? Mi lett az eredménye a második tatárjárásnak? Miért számít korszakhatárnak az 1301. esztendő a magyar történelemben?	3. Kommunikáció A) Események, történetek elbeszélése Egy történelmi eseménysorozat bemutatása az események közötti összefüggések, az okok és következmények bemutatásával együtt. (Pl. Miért épített és építtetett várakat IV. Béla a tatárjárást követően?) 5. Történelmi gondolkodás A) Okok és következmények Hosszú és rövid távú okok megkülönböztetése és azonosítása. (Pl. Miért számít korszakhatárnak az 1301. esztendő a magyar történelemben?)	É: 1301 ÉK: változás és folyamatosság, tény és bizonyíték TK: társadalom, társadalmi csoport, életmód, politika	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
68.	48. Mit őrzünk az Árpád-korból? <i>A lecke az Ellenőrző óra után is feldolgozható.</i>	KÉPESSÉGFEJLESZTŐ ÓRA A lecke az Árpád-kor legfontosabb építészeti, tárgyi és írásos emlékeiről szól. <i>Szerencsés lenne egy Árpád-kori kiállítással rendelkező múzeum vagy egy korabeli magyar vár felkeresése és a látottak feldolgozása, megbeszélése.</i> Miért olyan fontosak ezek az építmények, tárgyak, írásos emlékek számunkra? Miért számít a magyarság talán legfontosabb ereklyéjének még a 21. században is a Szent Korona?	1. Ismeretszerzés, tanulás C) Ismeretszerzés elsődleges forrásokból Korabeli tárgyak, épületek, történelmi helyszínek és emlékhelyek felhasználása a történelmi események, korszakok és jelenségek megismeréséhez. <i>(Pl. Korabeli magyar vár vagy egy Árpád-kori kiállítás felkeresése.)</i> 3. Kommunikáció B) Beszámoló készítése Rövid beszámoló készítése a tanultak és az olvasottak alapján. <i>(Pl. Írásos és tárgyi emlékeinkről.)</i> 4. Tájékozódás térben-időben D) Topográfiai feladatok Információ leolvasása történelmi térképekről. <i>(Pl. Árpád-kori templomok.)</i>	F: Szent Korona T: Pannonhalma, Buda ÉK: változás és folyamatosság, történelmi forrás, tény és bizonyíték TK: életmód, politika, királyság, kultúra, vallás <i>Kapcsolódási pontok: Vizuális kultúra: A román stílus hazai emlékei.</i>	
69.	Nők az Árpád-ház történetében (Olvasmány)	KÉPESSÉGFEJLESZTŐ ÓRA <i>Történetek megismerése és feldolgozása.</i> Az Árpád-kor legjelentősebb nőalakjai. Mi	3. Kommunikáció A) Események, történetek elbeszélése Híres emberek életútjának bemutatása különböző	N: Szent Margit ÉK: tény és bizonyíték, értelmezés TK: életmód, vallás, kultúra	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
	<i>A lecke az Ellenőrző óra után is feldolgozható. Lehetőség tanulói prezentációkra.</i>	volt a szerepük a nőknek és a férfiaknak a középkorban? Milyen tulajdonságokkal tudott kitűnni a tömegből egy nő és egy férfi? Miért lett szent Margit és Erzsébet?	szöveges és képi források felhasználásával.	<i>Kapcsolódási pontok: Magyar nyelv és irodalom: Részletek magyar szentek legendáiból.</i>	
70.	Összefoglalás	A tananyag áttekintése a tankönyvi feladatokban megadott szempontok szerint. A munkafüzet feladatainak feldolgoztatása. Az atlasz térképeinek a felhasználása.	3. Kommunikáció A) Események, történetek elbeszélése Egy történelmi eseménysorozat bemutatása az események közötti összefüggések, az okok és következmények bemutatásával együtt. Híres emberek életútjának bemutatása különböző szöveges és képi források felhasználásával. B) Beszámoló készítése A történelmi személyekről, eseményekről és korszakokról gyűjtött információk összerendezése megadott szempontok szerint. 4. Tájékozódás térben-időben	F: hun, finnugor, félnomád életmód, törzs, nemzetség, nagycsalád, fejedelem, táltos, honfoglalás, kalandozás, Szent Korona, vármegye, tized, ispán, tatár, kun N: Attila, Álmos, Árpád, Géza fejedelem, Szent István, Gellért püspök, Szent László, Könyves Kálmán, IV. Béla, Szent Margit É: 9. század (Etelköz), 895–900 (a honfoglalás), 997–(1000)–1038 (I. /Szent/ István uralkodása), 1077 (I. /Szent/ László trónra lépése), 1241–1242 (a tatárjárás), 1301 (az Árpád-ház kihalása)	

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag	Megjegyzés
			A) Kronológiai feladatok Események időrendbe állítása és párosítása személyekkel és földrajzi helyszínekkel. Egyszerű időszalag készítése. D) Topográfiai feladatok Események, információk bemutatása térkép vagy térképvázlat segítségével. 5. Történelmi gondolkodás E) Jelentőség Események és személyek jelentőségének értékelése és bemutatása.	T: Urál, Etelköz, Vereckei-hágó, Kárpát-medence, Erdély, Esztergom, Pannonhalma, Székesfehérvár, Buda, Muhi ÉK: változás és folyamatosság, történelmi forrás, tény és bizonyíték, értelmezés TK: társadalom, társadalmi csoport, felemelkedés, lesüllyedés, életmód, gazdaság, politika, királyság, törvény, adó, vallás, kultúra	
71.	Ellenőrzés	Az Árpád népe című fejezetben tanultak ellenőrzése és értékelése.			
72.	Év végi ismételés, rendszerezés.	KÉPESSÉGFEJLESZTŐ ÓRA Az 5. évfolyamos tananyag ismereteinek rendszerezése, gyakorlása. Feladatok megoldása egyéni és csoportos munkában, videó nézés, játékos gyakorló feladatok, munkafüzetben és online is.	2. Kritikai gondolkodás C) A történelmi változások nyomon követése Egyes történelmi változások jelentőségének megítélése.		

Minimum követelmények történelemből – 5. évfolyam

Ismerje és ismertesse a 3 korszakot, ami az ötödikes történelem anyagát képezi:

1. Őskor:

Mi lehet történelmi forrás?

Milyen forrásaink vannak, amik az őskor kutatását segítik?

Melyik esemény határozza meg az ókor kezdetét?

2. Ókor:

Mi az a városállam?

Mik a Római Birodalom kialakulásának és bukásának főbb eseményei?

Mik a keresztény vallás kialakulásának legfontosabb eseményei és jellemzői?

3. Középkor:

Felsorolás szintjén ismertetni a Római Birodalom bukása után létrejött új európai államokat.

A feudális rendszer alappilléreinek felsorolása.

4. Térben (térképen) és időben helyezze el a fontosabb államalakulatokat, melyek az ókor és a középkor során fenálltak.